

La porta d'Andorra cap a un món globalitzat

Gerard CADENA i TURIELLA

Andorra durant les dècades de la globalització

La globalització, entesa com a fenomen d'una creixent interdependència i integració de les accions de les persones, les empreses i els governs a escala mundial, es pot analitzar des de diversos punts de vista. Tots ells es podrien agrupar en tres grans perspectives d'anàlisi: la social, la cultural i l'econòmica. En aquesta ponència em centraré eminentment en el vessant econòmic, tot i que entenc que bona part de les reflexions també poden servir per a les relacions socials i culturals.

La globalització actual, que arrenca de la reconstrucció posterior a la Segona Guerra Mundial el 1945 i que s'accelera a partir de la caiguda del mur de Berlín i la fi de la divisió del món en dos blocs contraposats el 1989, ha coincidit amb un període de canvis intensos en la història econòmica d'Andorra.

Mentre la comunitat internacional posava en marxa els sistemes de governança mundials després de la guerra –l'Organització de les Nacions Unides, el Banc Mundial, el Fons Monetari Internacional, l'Organització Mundial del Comerç i un llarg etcètera–, Andorra vivia les dècades del seu boom econòmic, de la mà del comerç, del turisme i de la banca.

La desaparició del bloc socialista i la subsegüent expansió de l'economia de mercat i la democràcia liberal va coincidir al nostre país amb un procés d'homologació política, que té el punt àlgid –però no final– en l'aprovació de la Constitució el 14 de març de 1993.

I finalment, les diverses tribulacions que ha patit la comunitat internacional durant el primer quart de segle del tercer mil·lenni –com la crisi financera del 2007-2008 i la pandèmia del 2020-2021– han tingut lloc mentre Andorra feia la feina per homologar el seu model de creixement econòmic: cooperació fiscal, nou model tributari, convenis de doble imposició, obertura econòmica i negociació d'un acord d'associació amb la Unió Europea.

Per tant, Andorra no ha estat aliena a la globalització i bona part dels canvis que el país ha viscut durant els darrers 80 anys s'expliquen, en part, per la creixent interdependència a

escala mundial de les societats, les economies i les cultures que, fins fa no gaire, tenien una dimensió essencialment nacional o regional.

A tall introductori cal remarcar, també, que els diversos reptes que el món globalitzat ha hagut d'encarar durant el segle XXI –abans he esmentat els dos més significatius (la crisi financera del 2007 i la pandèmia de la covid-19) però en podríem citar d'altres com el terrorisme internacional o les crisis migratòries i de refugiats–, s'han traduït gairebé sempre en una intensificació de la globalització, en un reforçament de les estructures de governança mundials, més que no pas en una desescalada del fenomen que ens ocupa.

Potser això canviï en un futur, però per ara cada crisi que la globalització ha patit ha contribuït a enfortir la globalització, no pas a afeblir-la.

Una transformació econòmica lenta

En qualsevol cas, des d'una perspectiva andorrana resulta poc útil voler fer prediccions sobre la globalització, un fenomen sobre el qual la nostra capacitat d'incidència és nul·la; i en canvi és altament productiu discernir com Andorra pot trobar el seu millor encaix en aquest procés. Sense necessitat de remuntar-nos al boom econòmic posterior a la Segona Guerra Mundial ni al procés constituent, la meua anàlisi arrenca del que ha passat a l'economia andorrana durant aquest primer quart de segle del tercer mil·lenni, entre els anys 2000 i 2023. Fins a quin punt ens hem globalitzat i com?

La globalització hauria de representar, sens dubte, un augment del comerç internacional. Andorra, per la seva estructura econòmica tradicional, és un país que presenta un gran desequilibri entre importacions i exportacions. Això era així el 2000 i continuava sent així el 2023.

Malgrat tot, aquest desequilibri s'ha atenuat lleugerament: el 2000 vam importar béns per valor de 1.114 milions d'euros i vam exportar béns per valor de 57 milions d'euros. El 2023, les nostres importacions van ascendir a 1.845 milions mentre que les exportacions sumades arribaven a 236 milions. És a dir, al tombant de segle les nostres exportacions només representaven un 5% de les importacions; mentre que avui dia la proporció és del 13%. Continuem sent un país netament importador, però les nostres exportacions han crescut a un ritme més accelerat que no ho han fet les importacions.

Un altre indicador important de la globalització hauria de ser la inversió estrangera. En un procés d'integració progressiva i d'interdependència creixent de les economies nacionals, el rol dels inversors internacionals és destacat. Aquest és un paràmetre en el qual no podem remuntar-nos al tombant de segle –i de mil·lenni–, perquè les limitacions nombroses que la inversió estrangera directa tenia al país abans del 2012 farien impossible comparar les dades. Disposem, doncs, de dades des de l'aprovació de la Llei d'inversió estrangera del 2012 i les xifres ens diuen que des d'aleshores fins al 31 de desembre del 2023 es van formalitzar –és a dir, en termes d'inversió real, ja efectuada– un total de 2.092 milions d'euros.

S'ha destacat en diverses ocasions que gran part de la inversió estrangera ve motivada per l'adquisició d'immobles i que, per tant, la capacitat diversificadora de la inversió estrangera és limitada. Certament, el 43% del total d'inversió formalitzada des del 2012 –més de 911 milions d'euros– correspon a l'àmbit patrimonial. Però la preponderància d'aquest tipus d'inversió no ens hauria de fer perdre de vista altres dades: 515 milions d'euros (una quarta

part del total) han anat destinats a l'àmbit de la prestació de serveis; 322 milions (un 15% del total), a l'àmbit immobiliari i de la construcció –a les activitats empresarials d'aquest àmbit, que no hem de confondre amb l'adquisició d'immobles–; 146 milions (un 7% del total), a l'àmbit del comerç, i 52 milions (amb prou feines un 2,5% del total) a l'hosteleria.

Més enllà del fenomen distorsionador de la inversió estrangera directa en la compra d'immobles, el que aquestes dades ens diuen és que l'inversor estranger veu Andorra com una economia de serveis; i, en canvi, el potencial de creixement de sectors tradicionals com el comerç o el turisme sembla més limitat.

Les dades agregades d'inversió estrangera dels darrers onze anys van en una línia similar a l'evolució de l'estructura del producte interior brut del país durant el darrer quart de segle. El comerç i l'hoteleria redueixen –en termes proporcionals– el seu pes en el conjunt del PIB. El comerç representava el 19% del PIB l'any 2000 i el 16% el 2023. L'hoteleria passa del 8% al 7%. També la construcció retrocedeix, de l'11% el 2000 al 8% el 2023.

La banca i el sistema financer mereixerien un capítol específic, ja que segurament es tracta del sector que ha hagut de fer front a un canvi de paradigma més profund. Això explica el pas d'aquest sector –juntament amb les assegurances– d'un 24% del PIB l'any 2000 a poc més del 13% el 2023.

La manufactura en el seu conjunt es manté estable en un discret 4%, tot i que, ben segur, seria interessant analitzar el pes de la fabricació de productes de tabac dins d'aquest capítol, que, tot i continuar sent molt important, ha anat cedint terreny en favor d'altres activitats industrials.

Les activitats immobiliàries presenten, en canvi, una evolució ascendent molt marcada, del 8% al 16% del PIB els darrers 24 anys, fet que situa aquest sector just al darrere del comerç com a principal contribuent a la generació de riquesa del país. Com també és important, perquè és l'àrea que més creix en termes relatius, l'evolució positiva de les activitats professionals, científiques, administratives i tècniques, que passen de representar un 4% del PIB a un 9%.

La nota més preocupant, des de la perspectiva de l'empresa privada, la representa el pes de l'administració pública, que passa del 9% al 14% del PIB. És cert que els primers anys del segle XXI han coincidit amb un moment de desplegament de l'administració en diverses àrees, fruit en part del procés constituent de les darreries del segle XX, però tot i així el pes de l'administració en el conjunt de l'economia s'hauria de reduir –o com a mínim no incrementar– en el futur.

Les dades de comerç exterior, d'inversió estrangera i de composició del PIB evidencien una transformació, lenta i relativament moderada de l'economia del país. Malgrat que encara queda molt camí per recórrer, l'economia andorrana està més diversificada que l'any 2000 i també ha augmentat la relació amb altres economies.

Renda 'per capita': l'assignatura pendent

L'evolució del producte interior brut d'Andorra en termes reals durant el primer quart de segle és clarament positiva, i ha passat de 1.991 milions d'euros el 2000 a 2.859 milions el 2023. I encara és més remarcable si tenim en compte els efectes de la crisi financera del 2007-2008, que van suposar al nostre país sis anys consecutius de retrocés del PIB (de 2008 a 2013). Com també cal valorar positivament la capacitat dels sectors tradicionals de superar escenaris

de gran complexitat i incertesa, com va fer el sector bancari durant l'esmentada crisi financera, i el comerç i el turisme durant la pandèmia de la covid-19.

Tot i així, aquesta dada positiva contrasta amb la nul·la evolució del producte interior brut per càpita, que en termes reals es manté pràcticament inalterat: 33.521 euros el 2000 i 33.594 euros el 2023. El que aquesta dada ens indica és que durant els últims 24 anys la població ha crescut tant o més del que ho ha fet la riquesa del país.

Per tant, Andorra ha d'aprofundir en el camí de la diversificació del model productiu, amb sectors no tan intensius en personal com l'hoteleria o el comerç minorista. A més, d'entre els sectors tradicionals, aquells que tenen una cadena de valor més elevada, com la banca i la construcció, també tenen reptes pendents de superar. El sector financer necessita culminar el seu llarg procés de reformes i accedir als mecanismes de liquiditat del Banc Central Europeu; i la construcció ha d'adequar la seva evolució a una millor planificació urbanística que integri els paràmetres de la sostenibilitat. Ens calen, en resum, sectors menys intensius en mà d'obra i menys extensius en l'ús del territori.

Els camins per a la diversificació no són infinits i la realitat del país també imposa condicionants. Però Andorra té certament potencial per evolucionar –encara molt més– cap a una economia de serveis d'alt valor afegit i per desenvolupar un sector industrial, fonamentat en la innovació.

Europa en el context de la globalització

El procés de construcció europea també es pot veure com una concreció –a escala regional– de la globalització. És un procés que es pot dividir en tres àmbits diferents: el de la democràcia i els drets humans, exemplificat pel Consell d'Europa; el de la defensa, concretat per l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE) i per l'Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord (OTAN); i el de la integració econòmica –en un marc de democràcia liberal i economia de mercat– que representa la Unió Europea.

Andorra manté una relació desigual amb tota aquesta arquitectura internacional. Forma part del Consell d'Europa i de l'OSCE; no forma part –en tant que país neutral– de l'OTAN, tot i que els països amb qui manté relacions més estretes en tots els àmbits sí que són membres de l'Aliança; i té unes relacions especialment intenses amb la Unió Europea, concretades en diversos acords bilaterals en àmbits com les duanes, la moneda i la cooperació fiscal, entre d'altres, a banda de l'acord d'associació recentment negociat entre el Govern d'Andorra i la Comissió Europea.

L'evolució d'Andorra durant les darreres dècades, a la qual m'he referit a l'inici d'aquesta ponència, també està marcada pel procés de construcció europea. Una sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans, que forma part de l'estructura del Consell d'Europa, va donar el tret de sortida al procés constituent; l'entrada d'Espanya al mercat comú va conduir a la signatura de l'Acord Duaner entre Andorra i l'aleshores Comunitat Econòmica Europea; la unió monetària i l'adopció de l'euro per part d'Andorra és a l'origen de moltes reformes en matèria financera; i els avenços que el país ha viscut en àmbits com la fiscalitat, la sostenibilitat, els transports, la protecció del medi ambient, la gestió de residus, les normatives de seguretat i higiene en el treball i un llarg etcètera estan en gran mesura marcades o influïdes per la normativa europea.

Per tant, es pot dir que el procés de construcció europea, que ha accelerat la globalització a Europa en el seu conjunt, també ha potenciat la globalització a Andorra en particular.

No hi ha cap altra àrea del món que tingui tantes institucions de governança internacional com Europa. I, de fet, cap altra zona del món no té tantes economies globalitzades com Europa. Segons l'Índex de globalització que elabora cada any el KOF Swiss Economic Institute de Zuric, de les 25 economies més globalitzades del món, 22 són a Europa, amb les úniques excepcions del Canadà, Singapur i els Estats Units.

En el vessant estrictament econòmic, la Unió Europea és un cas d'èxit del procés de globalització. No hi ha cap altra regió al món que hagi viscut un procés d'integració econòmica tan profund i tan reeixit: hi ha hagut altres experiències a l'Amèrica del Nord o a l'Amèrica Llatina que no han passat de ser tractats de lliure comerç amb limitacions força notables.

És cert que d'altres economies globals, com els Estats Units o la Xina, presenten un dinamisme i una capacitat de creixement superior que l'economia de la UE; però cal tenir en compte que es tracta d'economies ja integrades, que no han passat per un procés de convergència de les economies nacionals cap a una economia amb un pes específic rellevant en l'esfera global. Per mesurar l'èxit econòmic de la Unió Europea la comparació no s'ha de fer entre la UE i els Estats Units, sinó entre el que ha aconseguit la UE i el que haurien aconseguit els seus membres per separat si no hagués existit aquest procés de convergència. I en aquest cas, el balanç és clarament favorable al procés d'integració europea.

2023 KOF Globalisation Index		
Rankings for the year 2021		
Rank	Country	Globalisation Index, overall
1	Switzerland	91
2	Belgium	90
3	Netherlands	90
4	Sweden	89
5	Germany	89
6	Austria	89
7	United Kingdom	88
8	Denmark	88
9	Finland	87
10	France	87
11	Luxembourg	86
12	Ireland	85
13	Spain	85
14	Norway	85
15	Czech Republic	85
16	Portugal	85
17	Greece	84
18	Canada	84
19	Hungary	83
20	Italy	83
21	Slovak Republic	83
22	Singapore	82
23	Estonia	82
24	Lithuania	81
25	United States	81

Andorra i la Unió Europea: l'acord d'associació

Des de fa quatre dècades, amb l'entrada d'Espanya a l'aleshores Comunitat Econòmica Europea, Andorra ha identificat com una prioritat les seves relacions amb la UE i amb el mercat interior. I ho fa moguda per dos interessos perfectament compatibles i complementaris: El primer, garantir la continuïtat i el desenvolupament dels sectors tradicionals de la seva economia; el segon, desenvolupar nous sectors que permetin una major diversificació de la seva economia.

Aquests dos interessos no han estat simètrics al llarg del temps. De fet, en el moment de negociar l'Acord Duaner de 1990 la prioritat d'Andorra era la preservació de sectors tradicionals –eminentment el comerç– que aleshores estaven en ple desenvolupament i que no presentaven el grau de maduresa que tenen ara.

Un interès similar és el que va propiciar la signatura d'altres acords els anys següents com el Protocol veterinari de 1997 o l'Acord de Cooperació de 2004. Aquell mateix any es va negociar també l'Acord sobre la fiscalitat dels rendiments de l'estalvi, que aconseguia trobar

un cert equilibri entre la voluntat dels països de la UE de lluitar contra l'evasió fiscal i el manteniment del secret bancari al Principat.

Tots aquests acords anaven en la línia, com acabo de dir, de mantenir l'estructura econòmica tradicional del país. La crisi financera de 2007-2008 va forçar un canvi d'enfocament: ja no es tractava de garantir la supervivència de l'Andorra tradicional en el context de la construcció europea, sinó d'assumir un canvi de paradigma profund i de posar les bases d'un nou marc de relacions que permetés a Andorra desenvolupar nous sectors productius –o noves activitats dins dels sectors ja existents.

Dos factors contribuïen a aquest canvi d'enfocament: el primer, intern, era el progressiu esgotament dels sectors tradicionals, que continuen i continuaran tenint un pes determinant en el conjunt de l'economia andorrana, però que no tenen grans perspectives de creixement en el futur. El segon, extern, un canvi en les normes de governança econòmica global, especialment pel que fa a la cooperació en matèria fiscal.

L'Acord Monetari de 2011 i l'acord sobre fiscalitat de 2016, que va conduir a l'intercanvi automàtic d'informació fiscal i a la desaparició del secret bancari tal com el coneixíem, s'emmarquen en aquesta nova etapa. Més enllà de les relacions estrictament amb la Unió Europea, durant aquests anys Andorra ha anat fent camí en altres àmbits internacionals: amb la signatura de convenis de doble imposició, que aixequen algunes de les traves amb què es troben les empreses que volen exportar serveis des d'Andorra; amb l'entrada com a membre de ple dret al Fons Monetari Internacional, una assignatura pendent des de la dècada de 1990; o amb l'accés als mecanismes de finançament del Banc Europeu d'Inversions, que està cridat a tenir un paper determinant en el desenvolupament d'infraestructures de comunicació, tan necessàries per al país.

Durant aquests anys, en l'àmbit intern s'han dut a terme reformes profundes, com la implementació d'un nou model impositiu, homologable i de baixa tributació; l'obertura econòmica amb l'aixecament de traves a la inversió estrangera; o la diversificació de les fonts de finançament del Govern, amb emissions internacionals de deute públic que han descarregat la banca del país i a la vegada han demostrat la solvència de l'economia andorrana.

És en aquest context que entre 2015 i 2023 s'han produït les negociacions de l'acord d'associació entre Andorra i la Unió Europea. L'objectiu de la negociació en termes genèrics, era clar: anar un pas més enllà en les relacions entre Andorra i la UE sense arribar a l'adhesió. És a dir, assolir un estatus equivalent al dels països que, sense ser membres de la UE, pertanyen a l'Espai Econòmic Europeu: Noruega, Islàndia i Liechtenstein. És aquest darrer cas el més significatiu, ja que, en tractar-se d'un país de reduïda dimensió territorial com Andorra, gaudeix d'unes determinades adaptacions en àmbits que es consideren sensibles.

No entraré ara a analitzar en detall el contingut de l'acord assolit –això seria l'objecte d'una altra ponència–, però sí que entenc que s'ha arribat a un equilibri raonable entre les obligacions que suposa accedir al mercat interior i les adaptacions que s'han aconseguit en virtut de l'especificitat andorrana: manteniment del control sobre la immigració amb un sistema de quotes, exclusió de la fiscalitat, transitòria de 30 anys per a la unió duanera dels productes del tabac, incorporació de les franquícies de l'acord duaner de 1990, període transitori de 15 anys per al sector financer que permet seguir un full de ruta per accedir als

mecanismes de liquiditat del Banc Central Europeu, períodes d'adaptació per a la lliure prestació de serveis, manteniment de l'empresa pública d'energia (FEDA) i reconversió de l'empresa pública de telecomunicacions.

És, en certa mesura, un acord asimètric –com és lògic en el cas de la relació entre Andorra i un gegant com la UE–, en què la part andorrana gaudeix de gairebé tots els drets associats al mercat interior i la part comunitària té certes limitacions en l'accés al mercat andorrà. De fet, en certa manera les andorranes i els andorrans assolirien tots els drets de la ciutadania europea amb l'única excepció del dret a vot a les institucions comunitàries.

Amb independència del contingut concret de l'acord negociat amb la Unió Europea, el que resulta indubtable és que l'economia andorrana necessita instruments per a la seva diversificació. I aquesta diversificació només serà possible si som capaços d'arribar a nous mercats que avui no tenim al nostre abast i de tenir nous marcs normatius i de competitivitat que ens ho permetin. Amb el marc, les eines i els mercats que tenim al nostre abast, l'economia andorrana ja ha desplegat totes les seves possibilitats en àmbits com el comerç, el turisme, la construcció i la banca.

És per això que, al meu entendre, l'acord d'associació amb la UE ha de ser per a Andorra la porta cap al món globalitzat, la manera d'accedir als mercats globals d'una manera ordenada. De fet, bona part dels debats que com a societat tenim actualment sobre la taula i que consisteixen a fer compatible el desenvolupament econòmic amb la cohesió social i la sostenibilitat mediambiental estan al cor de bona part de les polítiques comunitàries.

Fomentar la interdependència, reforçar la sobirania

La pertinença al mercat interior ha donat als països membres de la UE i també a aquells que fan part de l'Espai Econòmic Europeu una palanca per maximitzar la competitivitat de les seves empreses. L'assumpció dinàmica del cabal comunitari suposa un repte important per al país, tant per a l'administració pública com per a l'empresa privada, però a la vegada fixa un full de ruta que permet planificar i dona equivalència normativa al marc nacional andorrà, de tal manera que treballar –en el sentit més ampli de la paraula– des d'Andorra cap a la resta d'Europa i el món resultarà significativament més senzill; i en alguns casos passarà a ser senzillament possible.

En certa manera, la pertinença al mercat interior donarà a les empreses andorranes una mena de segell amb el qual s'obriran portes que avui estan tancades i costa d'obrir, i explicar el que som i el que es pot fer a Andorra i des d'Andorra serà molt més senzill que no pas sota les circumstàncies actuals. Sense aquest segell, la diversificació del nostre model econòmic és extremadament difícil.

Ara bé, cal tenir present que l'acord d'associació és una palanca més, molt important, molt transversal, però per si sola no canviarà la realitat ni portarà la tan anhelada diversificació de l'economia. Cal saber utilitzar-la per a les finalitats desitjades: diversificar l'economia amb sectors de més valor afegit, menys intensius en mà d'obra i menys consumidors de recursos naturals. En el marc que dibuixa el cabal comunitari tant hi cap una Andorra com la que hem tingut fins ara, que fa créixer el PIB a força d'augmentar la població; com una Andorra on la riquesa creix a ritme superior al creixement demogràfic; que siguem capaços de construir

aquesta segona Andorra depèn de nosaltres. L'acord d'associació és una condició necessària, però no suficient.

Avaluar les possibilitats que l'acord d'associació obre per a l'economia del país faria objecte d'una altra ponència i –gairebé segur– d'una jornada sencera. Només em limitaré a apuntar alguna idea, que ja ha estat esbossada anteriorment.

Davant l'associació amb la Unió Europea i davant el fenomen de la globalització Andorra ha de saber sumar-se a la lògica que mou aquests grans processos, saber –per dir-ho planerament– jugar al mateix joc. M'explicaré. El procés de construcció europea, igual que la globalització, s'ha fonamentat a augmentar la interdependència entre els països del Vell Continent, especialment la interdependència econòmica, amb l'esperança que hom no declara la guerra al seu veí si hi té molts interessos compartits. I, de moment, aquesta lògica ha donat vuit dècades de pau a l'Europa occidental.

Els països europeus han perdut certa sobirania formal en favor de les institucions comunitàries, especialment sobirania normativa. Però aquesta cessió els ha permès arribar a cotes de desenvolupament que haurien estat impossibles d'assolir de manera individual. A més, els ha garantit pau i bon veïnatge amb els veïns; i poques coses hi ha més sobiranes per a un polonès, per exemple, que saber que els teus veïns poderosos no t'envairan o no intentaran esborrar-te del mapa. Per tant, la globalització i la Unió Europea han comportat més interdependència econòmica, menys sobirania formal, però més sobirania real, per a les coses essencials i que realment importen.

En aquest context sovint pensem que Andorra és diferent, que el país no presenta un risc d'invasió i que la guerra és un fenomen que, afortunadament, no hem viscut directament durant més de set segles. Però les temptacions d'esborrar Andorra del mapa o d'assimilar-la, directament o indirectament, a realitats més grans que l'andorrana hi han estat i hi seran.

Per tant, també Andorra ha de saber utilitzar l'encaix amb la Unió Europea i –en un sentit més ampli– l'accés al món globalitzat per fomentar la interdependència i reforçar la seva sobirania real.

Que l'acord d'associació reforci, com s'apunta en l'estudi d'impacte elaborat per Andorra Recerca i Innovació, el sector financer és una bona notícia per al país. Perquè disposar d'un sector financer propi és un element de sobirania cabdal. Com també és clau per a la independència econòmica del país tenir un teixit productiu diversificat, que no depengui en excés de pocs sectors.

Si l'acord d'associació s'acaba aprovant i aplicant haurem de saber trobar projectes que encaixin en aquesta lògica de fomentar la interdependència i créixer gràcies a la cooperació amb els veïns. En aquesta línia anava la proposta de l'Àrea Econòmica Especial Andorra-Pirineus que fa una dècada van presentar Antoni Pol i Joan Ganyet i que des del primer moment va comptar amb el suport de la Confederació Empresarial. La CEA treballa per omplir de contingut aquest projecte i l'ha posat en diverses ocasions damunt la taula en els seus contactes i jornades de treball amb les organitzacions empresarials d'Occitània i de Catalunya.

En efecte, l'associació amb Europa ha de servir per construir aquesta àrea econòmica especial amb els territoris de França i Espanya més propers a la frontera andorrana. És una idea que es pot omplir de contingut amb zones franques per a activitats logístiques i industrials que,

d'una banda, donin a les empreses andorranes accés a sol industrial que avui manca al país i, de l'altra, donin oportunitats de desenvolupament econòmic a les comarques i departaments veïns.

Amb la mateixa filosofia es pot pensar en infraestructures conjuntes de comunicació que avui manquen o estan infrautilitzades. El camí, ja començat, amb l'aeroport d'Andorra-La Seu d'Urgell és un bon exemple a seguir. Una terminal andorrana en aquest aeroport i una connexió directa amb Andorra haurien de ser els propers passos a seguir. Com també caldrà aprofundir en l'aposta per la connexió amb ferrocarril, els estudis de la qual s'estan finançant a través del Banc Europeu d'Inversions.

Zones franques per a activitats d'alt valor afegit i infraestructures de comunicació són dos dels exemples en els quals es pot concretar l'Àrea Econòmica Especial i que comparteixen amb el procés de construcció europea i amb la globalització el foment de la interdependència econòmica.

Una Andorra amb més lligams amb els països europeus, una Andorra més internacionalitzada, una Andorra més globalitzada serà, sens dubte, una Andorra més interdependent, però a la vegada també una Andorra més forta; perquè haurà guanyat en resiliència i perquè compartir interessos i valors amb països més forts i poderosos és també una manera de garantir la sobirania efectiva.

Gerard Cadena i Turiella,
President de la Confederació Empresarial Andorrana (CEA)